

'Cvirntrajbarka' Ema Šibila

Ema Pilih se je rodila 15. 10. 1958 v Hrastniku. Štiričlanska družina je stanovala v 'glažarski koloniji', saj sta bila oba starša zaposlena v Steklarni Hrastnik. Oče je bil zaradi bolezni več v bolniški kot na delu, zaslužek ni bil velik, njihovo življenje v vseh pogledih skromno. A kolonija s slabimi stanovanji je vseeno ponujala nekaj dobrega: otrokom so bila odprta vsa vrata, sosedje so z njimi delili, kar so imeli (npr. kos kruha, namazanega z mastjo in posutega s sladkorjem). Ko je Ema hodila v OŠ Hrastnik, se je dobro zavedala socialnih razlik med sošolci. Njena družina si je lahko komaj kaj privoščila, izstopali so le po dopustih na morju, saj so imeli v Labinu babico po očetovi strani. Kadar je bil denar (ne vsako leto!), so jo obiskali. Ko je bila Ema stara 11 let, se je družina preselila iz 'glažarske kolonije'³⁰ v spodnji del Hrastnika, na Kranjsko, kjer je Emina mama v samskem domu v Podkrajju prevzela delo hišnice. Dom so si uredili v hišniškem stanovanju samskega doma.

Po končani osnovni šoli se je Ema želela v Mariboru izšolati za tehnično risarko. Vse je imela urejeno, le pisma o sprejemu na šolo ni bilo od nikoder. Šele čez mnogo let ga je po naključju našla. Starši so ji ga skrili, saj so želeli, da se takoj zaposli. Tako se je tudi zgodilo. 15-letna je leta 1973 začela šihit v tovarni Jutranjka (industrija otroške konfekcije iz Sevnice) na Dolu³¹. Uvajanje je trajalo pol leta. Organizirano je bilo v obliki tečaja, na katerem so se bodoče delavke seznanile z ravnanjem s stroji in šiviljsko tehniko. Učenje je potekalo fazno – od lažjih opravil (npr. enostavnega robljenja plenice) do težjih (npr. izdelave žepnih paspul).

30: Na 'glažarsko' kolonijo jo vežejo lepi spomini in povezanost s sostanovalci. Ob obujanju spominov so se sestali leta 2019. | 31: Več o Jutranjki Dol: Hacin, 2017: 101

Delo na normo v tovarni Jutranjka - Dol. Osebni arhiv Eme Šibila

Vseskozi sta se od njih zahtevali tudi hitrost in natančnost. Po uspešno opravljenem tečaju se je v Jutranjki na Dolu redno zaposlila in ostala firmi zvesta 20 let. Vmes se je poročila, dobila leta 1978 hčerko in se istočasno ob delu vpisala na Poklicno oblačilno šolo Sevnica. Šolanje je potekalo v Osnovni šoli narodnega heroja Rajka v Hrastniku. Po dveh letih (1980) ga ja končala z odličnim uspehom in si pridobila strokovni naziv konfekcionarka. V tem času se je družina preselila iz Hrastnika na Dol. To je za Emi pomenilo konec voženj z delavskim avtobusom, ki se jih rada spominja. Po navadi je bilo šaljivo, veliko štorij in besed, ko so se 'glažarji' vračali z nočne izmene, konfekcionarke pa so bile namenjene na delo. V času teh skupnih voženj so delili marsikaj zabavnega, a tudi žalostnega.

Njeno delo v tovarni Jutranjka na Dolu je bilo v osnovi fazno šivanje za tekočim trakom. To pomeni, da je vsaka od delavk naredila svojo fazo: »Dobil si zvitek blaga, vse je bilo urezano, ven si vzela, kar je zahtevala tvoja faza, drugo si predal naprej. Na koncu traka je bil izdelek gotov. Enkrat si šival zadrge, drugič, če ni bilo izbire, si mogoče likal ... delo se je vedno našlo.« [E. Šibila] Razen proizvodnega dela je opravljala še druga – v času porodniškega dopusta je nadomeščala kolegico na delovnem mestu obračuna plač (dnevna kontrola realizacije posamezne delavke in izračun mesečnega povprečka, ki je bil osnova za plačo); ko so na Dolu odprli tovarniško trgovino, je bila približno eno leto prodajalka, dokler ni okrevala delavka, stalno zaposlena na tem delovnem mestu, Emi pa je šla nazaj v proizvodnjo šivat. Občasno, ko v proizvodnji ni bilo dela, je opravljala režijsko delo, npr. dorezovanje škart kosov ali manjkajočih delov, pomagala je v skladišču, ko je prišla roba, ali pakirala izdelke, ko se je mudilo za odvoz robe.

Plače so bile v redu³², vsakih nekaj mesecev je bil dobiček, ženske so bile zadovoljne. Tovarna jim je nudila počitniške kapacitete in druge ugodnosti. V tovarni je vladalo zelo dobro vzdušje, ni bilo grupiranja in 'štrajtov', kdo je vreden več. Kolektivno so praznovala dan žena, tovarna jim je organizirala izlete, ki se jih je skupaj z delavkami udeleževal tudi direktor. Praznovala so pusta, novo leto, rojstne dneve, poroke, odhode v pokoj, vedno se je kaj našlo, od doma so prinašale razne dobrrote za kolektiv. Ema je imela še cel kup drugih aktivnosti, povezanih s tovarno: bila je predsednica OO ZSMS, katere članice so sodelovale pri kulturnih programih, v športnih sekcijah in se udeleževale 'tekstilijad' po vsej Jugoslaviji. Tovarna Jutranjka je bila zelo vpeta v dejavnost krajevne skupnosti Dol³³.

Po letu 1991 so se začele kopiciti težave. Slovenska tekstilna industrija je zašla v krizo, izgubila je tudi jugoslovanski trg. Začeli so se sprejemati lon posli (zaračunana samo storitev, ki se opravi na lastnih strojih z naročnikovim materialom), ki so nezadovoljstvo prinašali tudi delavcem. Ko so še delali velike serije, so se izurili za posamezna opravila, z majhnimi naročili pa to ni bilo več mogoče. Vse je bilo s težkim srcem, norme so se višale, po dolgih letih za tekočim trakom so za marsikatero delavko postale prezahtevne. Plače so se slabšale, družabno življenje je zamiralo, v fabriki so »na umeten način delali štrajt«, prej uspešna skupnost je razpadala. [E. Šibila] Leta 1993 je Emin mož dobil stanovanje v Zagorju in družina se je preselila. Da je prišla iz Zagorja na Dol in nazaj, je morala zamenjati šest avtobusov. Bila je 'živa muka', zato se je zaposlila v tovarni Lisca Zagorje. Delo je bilo enako kot v Jutranjki na Dolu – fazno šivanje. V Lisci je sprva vse 'super laufalo': kolektiv je bil dober, prav tako nadrejeni, s plačo je bila zadovoljna.

32: Zato so se v Jutranjki rade zaposlovala tudi delavke iz Steklarne. | 33: Znamenitemu društvu Copatarji so npr. šivale prapore.

A kmalu se je začelo tudi tu obračati na slabše. Sevniška Lisca je obrat v Zagorju zaprla spomladi 2002: »Znaki so kazali, da se obrača na slabo. V hrupni proizvodnji je vedno igral radio, 5. aprila ob 12 uri pa je utihnil. Prišla je delegacija, ki je povedala, da se bo enota Zagorje zaprla, kolikor delavcev bodo še rabili, bodo šli v Sevnico, ostali pa na borzo dela. Udarec.« [E. Šibila] V času odpovednega roka se je vozila na delo v Sevnico, potem pa je z moževo pomočjo dobila službo v Ljubljani v povsem drugi branži (varovanje). Po trideset letih ni bila več konfektionarka. Vesela je bila, da je 'na stara leta' dobila manj naporno službo, da je lahko spoznavala nove ljudi v drugačnem okolju. A tudi na leta za tekočim trakom ima lepe spomine. Izmojstrila je svoje ročne spretnosti in odlično se je počutila v svojem delovnem kolektivu. Zavedala se je ugodnosti, ki jih je ponujala služba konfektionarke, npr. poceni nakup blaga in hitra izdelava zelenega kosa oblačila, ki so ga fazno sešile kolegice ('fuš'). Fabrika pa »ni komplicirala za tisti meter cvirna ...« [E. Šibila] Najslabša plat dela v tovarni pa je bila norma. »To pa ubija. Ko si mlad, je ok, potem pa je bilo čedalje bolj našponano, pa še plače so padale. V konfekciji so bile na koncu najnižje plače.«

Sicer pa je bila na svoj poklic ponosna. 'Cvirntrajbarke' so bile ženski ekvivalent (oz. enakovredne) 'žaklarjem' (delavci v Kemični tovarni Hrastnik), 'glažarjem' (Steklarna Hrastnik) in 'knapom' (rudarjem). Cenili so jih. Delavski razred se je med sabo razumel.

Čeprav je šla sprva z jezo na 'šiht', je potem v njem uživala. Tovarna je bila krojilnica njenega življenja in njene osebnosti, Ljubljana pa ji je odprla nove vidike in spoznanja, kaj vse zmore in zna.

Lisca Zagorje. Osebni arhiv Eme Šibila